

Stadiul actual al inițiativelor românești privind promovarea și implementarea accesului deschis la informația științifică

Lenuța Ursachi

Accesul deschis este o mișcare globală, inițiată pentru a sprijini cercetarea „fără eforturi financiare” [3], cu un impact extraordinar asupra diseminării și vizibilității rezultatelor științifice, rapid și cu minim de costuri. Conceptul se referă la utilizarea gratuită a informației științifice electronice, fără nicio restricție. Principala problemă legată de publicarea în acces deschis, dreptul de autor, a fost atent și îndelung cercetată, fiind rezolvată cu licențe *Creative Commons* care vin în sprijinul atât al autorului, cât și al cititorului. Variantele de publicare în acces deschis a unei cercetări științifice sunt: publicațiile cu acces deschis (de regulă, reviste) sau arhivele/depozitele digitale instituționale cu acces deschis [5]. Accesul deschis se adresează cercetătorilor și vizează în principal informațiile științifice (rezultate de cercetare publicate în reviste de specialitate sau în lucrări ale conferințelor).

La nivel mondial, există instituții academice și specialiști care au semnat declarații prin care și-au manifestat susținerea față de accesul deschis. Aceste declarații s-au axat în principal pe intensificarea eforturilor privind punerea la dispoziția comunității științifice globale a rezultatelor cercetărilor, mare parte din ele, finanțate din bani publici [5]. Cele mai reprezentative inițiative, pe plan internațional, sunt [2], [4] : Inițiativa de la Budapesta, februarie 2002; Declarația de la Bethesda, iunie 2003; Principiile ACRL (Association of College & Research Libraries), august 2003; Declarația de la Berlin, octombrie 2003; Declarația IFLA (International Federation of Library Associations), februarie 2004, Declarația de la Ghent, decembrie 2011.

În România, **prof. dr. ing. Angela Repanovici**, președinta Secțiunii Cultura Informației, din cadrul Asociației Bibliotecarilor din România, susține

accesul deschis la informația științifică printr-o serie de acțiuni întreprinse în această direcție, dintre care:

- promovarea producției științifice a universității prin intermediul depozitelor digitale instituționale;
- crearea și dezvoltarea primului depozit digital instituțional din România (ASPEKT – Universitatea „Transilvania” din Brașov);
- includerea resurselor cu acces deschis în activitatea de informare bibliografică.

O altă inițiativă românească privind susținerea accesului deschis la informația științifică îi aparține **Comunității Kosson**, comunitatea virtuală a specialiștilor în biblioteconomie și știința informării din România (www.kosson.ro). Acțiunile de promovare a accesului deschis în România se concretizează în:

- **articolele** publicate pe site-ul comunității: poziția IFLA, declarația de la Ghent, dreptul de autor, săptămâna accesului deschis etc.;
- proiectul **OpenAIRE**, prezentat de Kosson în cadrul diverselor manifestări științifice - infrastructura OpenAIRE, finanțată de Uniunea Europeană, are ca obiectiv principal deschiderea accesului la toate articolele și datele științifice rezultate din activitatea cercetătorilor care au primit finanțare de la Uniunea Europeană, în cadrul granturilor FP7 [4];
- **scrisoarea deschisă** adresată Ministrului Culturii și Patrimoniului Național, intitulată **Implementarea Recomandării Comisiei Europene privind digitizarea și accesibilitatea online a materialului cultural și prezervare digitală**, 25 noiembrie 2011 - semnatarii scrisorii (un grup de specialiști în biblioteconomie și știința informării, profesori și cercetători) solicită Ministrului Culturii răspunsuri la întrebările legate de acțiunile și responsabilitățile Ministerului și modalitățile de implementare a recomandărilor Comisiei Europene „în materie de digitizare și accesibilitate online a materialelor culturale” [1].

Inițiativa **Asociației Bibliotecarilor din România (ABR)** din cadrul Conferinței Naționale de la București din 2010 este și ea ancorată în contextul accesului deschis la informație. ABR-ul a adoptat la această importantă manifestare științifică **Moțiunea privind Accesul Deschis la informația științifică academică**. Urmare a faptului că a aderat la Declarația de la Berlin privind accesul deschis, ABR-ul adresează membrilor săi instituționali, din mediul academic, invitația de a împărtăși principiile acestei declarații, în direcția creării, extinderii și unificării depozitelor digitale instituționale românești [3].

În România, la **nivel instituțional**, exemple de implementare a accesului deschis la informație se regăsesc în depozitele digitale instituționale și bibliotecile digitale, care iau amploare tot mai mult.

Astfel, au apărut și se dezvoltă depozite digitale instituționale la: Biblioteca Centrală Universitară „Carol I” din București, Biblioteca Centrală Universitară „Lucian Blaga” din Cluj-Napoca, Universitatea „Dunărea de Jos” din Galați, Universitatea Politehnica din București este și ea implicată într-un important proces de digitizare a literaturii gri din universitățile românești, *ROMDOC*, având digitizate în prezent aproximativ 600 teze de doctorat.

Biblioteci digitale impresionante s-au constituit la: Biblioteca Metropolitană București (*Dacoromanica*), Biblioteca Academiei Române (*Personalități care au schimbat lumea*), Biblioteca Națională a României, Institutul de Memorie Culturală CIMEC. La acestea, se adaugă biblioteci digitale la scară mai redusă, dar în dezvoltare, de la Biblioteca Academiei de Studii Economice din București, Biblioteca Universității „Lucian Blaga” din Sibiu, biblioteci județene implicate în procese de digitizare din: Constanța, Brăila, Galați, Iași, Timiș și Brașov.

Universitatea „Dunărea de Jos” din Galați a fost implicată în proiectul de cercetare **SIPTEH**, derulat în perioada 2008-2011. În parteneriat cu Universitățile Politehnica din București, „Transilvania” din Brașov și „Lucian Blaga” din Sibiu, Universitatea „Dunărea de Jos” din Galați a avut inițiativa, unică în România, de a implementa un sistem integrat de indexare și partajare online a informațiilor tehnice digitizate. În cadrul acestui proiect, s-a constituit la Galați depozitul digital instituțional **ARTHRA** (www.lib.ugal.ro/arthra), care va fi dezvoltat cu lucrări editate în cadrul

universității: teze de doctorat, lucrări de licență, disertații, rapoarte de cercetare etc.

Cercetările întreprinse în cadrul **SIPTEH** au pregătit terenul pentru noi abordări privind complexitatea procesului de implementare și dezvoltarea depozitelor instituționale, prin producția științifică a membrilor comunității academice, respectând dreptul de proprietate intelectuală, cu precădere când aceste depozite capătă un caracter de sistem deschis către comunitatea științifică din întreaga lume.

În concluzie, mare parte din inițiativele de susținere și implementare a accesului deschis sunt în strânsă legătură cu inițiativele de digitizare. Informația este „globală și colaborativă”, potrivit afirmațiilor d-nei Nelly Țurcan, conferențiar universitar la Universitatea de Stat din Moldova, iar pentru a obține performanțe în cercetarea științifică trebuie să ne raliem principiilor accesului deschis, o alternativă excelentă care asigură „schimbul liber și deschis de cunoștințe în cadrul comunității academice” [6].

Bibliografie selectivă:

1. Implementarea Recomandării Comisiei Europene privind digitizarea și accesibilitatea online a materialului cultural și prezervare digitală - Scrisoare deschisă către Ministrul Culturii și Patrimoniului Național, http://apti.ro/sites/default/files/SolicitareMC-digitizare-material-cultural_0.pdf

2. Das, Anup Kumar. Open Access to Knowledge and Information: Scholarly Literature and Digital Library Initiatives - the South Asian Scenario. Edited by Bimal Kanti Sen and Jocelyne Josiah. New Delhi: UNESCO, 2008.

3. Moțiunea privind Accesul Deschis la informația științifică academică, <http://proiectabr.wordpress.com/2010/09/14/motiune-privind-accesul-deschis-adoptata-de-conferinta-nationala-a-abr/>

4. OpenAIRE deschide accesul la rezultatele științifice finanțate de UE, http://ec.europa.eu/romania/news/02122010_openaire_ro.htm

5. REPANOVICI, Angela. Promovarea și vizibilitatea producției științifice prin depozite digitale. București : Editura Academiei Române, 2010.

6. ȚURCAN, Nelly. Impactul revistelor cu acces deschis, http://library.utm.md/lucrari/Tipografia/BIBLIOTECA/Conferinte/2010/Impactul_revistelor_cu_Acces_Deschis_DS.pdf